

RES PUBLICA IO ÅR

Redaktionellt

Lars Trägårdh: Bortom det sociala kontraktet.

Den suveräna människan och erotikens hemlighet

Mats Rosengren: En korrekt filosofi.

Intervju med Martha C. Nussbaum

Richard Rorty: Demokratins företrädare framför filosofin

Rudolf Burger: En elitism för småborgare.

Den välsignade Nietzsche och arvet från Spinoza

John Kerr: Vansinnen. Den karismatiska kulten kring C. G. Jung

Den aktuella klassikern

Karl Kraus: Därhuset Österrike

Samlade dikter

Arne Johnsson

Ingrid Kallenbäck

Catharina Rysten

Bruno K. Öijer

Aase Berg

Jan Hjalmarsson

Speaker's corner

(inlägg av Carl Michael Edenborg, Håkan Sandell, Clemens Altgård och Göran Dahl)

Kritik

Vasilis Papageorgiou: Ögats historier

Daniel Sandström: Where did my love go?

Rockens text i akademisk kostym

Magnus Holmqvist: "Hemligheten med min kondis".

Om Charles Bukowskis poesi

Torbjörn Elensky: Historien som självbiografi. En essä runt, genom och mellan Carl-Henning Wijkmarks fyra romaner

Medarbetarpresentationer

Prenumerantförmån

Som prenumerant kan Du köpa böcker från Brutus Östlings Bokförlag Symposion till rabatterade priser. Se annonser i detta nummer och använd beställningskupongen längst bak!

Om Du inte redan prenumererar, kan Du passa på nu (se prenumerationskupong längst bak).

Res Publica.

Symposions teoretiska och litterära tidskrift

Nummer 30, oktober 1995

Redaktör: Anders Mortensen

Ansvarig utgivare: Brutus Östling

Redaktion: Lars Bjurman (Lund), Göran Dahl (Lund), Ulf I. Eriksson (Linköping), Ulf Peter Hallberg (Berlin), Per Erik Ljung (Lund/København), Anders Ramsay (Lund), Mats Rosengren (Göteborg)

Omslag och grafisk form: Frederic Täckström

Bildmaterial: Anders Mortensen

Omslagsbild: Catharina Rysten: Utan titel. Blandteknik, akryl på duk

Redaktionens adress: c/o Mortensen, Trollebergsvägen 16 D, 222 29 Lund.
Telefon 046-13 68 72. Fax 0413-109 48

Prenumerationspriser: 4 nummer för 298:- (privatpersoner); 339:- (företag, bibliotek, institutioner). Utom Norden tillkommer 75:-

Tidskriften utges av © Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB

ISSN: 0282-6062 **ISBN:** 91-7139-281-5

Tio år utan satir

Juvenalis hade rätt: det är svårt att inte skriva satir. Men det kan finnas skäl att motstå frestelsen. Jag trodde länge att den amerikanske satirikern Tom Lehrer varit död sedan årtionden tillbaka, men i en intervju för några år sedan berättade han varför han la av i mitten av 60-talet: den sociala och politiska verkligheten gick inte längre att skämta om. Så kändes det fortfarande. Och så hade det kanske varit förut också, egentligen, när allt kommer omkring.

Kanske säger det här ingenting mer än att Tom Lehrer tappade greppet – som giftig underhållare. Men somliga skeden i historien tycks bättre lämpade än andra för satir. När skrattet fastnar i halsen har det blivit för hemskt – eller också "går det inte hemskt nog till ännu, inte på långt när", som dadaisten Richard Huelsenbeck uttryckte saken 1916.

När jag bläddrar mig tillbaka genom tio års utgivning av *Res Publica* slår det mig att satiren, åtminstone i dess utpräglade form, lyser med sin frånvaro. För en tidskrift som sedan starten varit utpräglad kulturkritisk, med bl.a. "politisk och idépolitisk debatt" på den ursprungliga agendan, bör den karikerande ironin ibland ha upplevts som en lockelse. Men dess redaktörer och

skribenter har försmått satirens slagkraft – och underhållningsvärde – för mer subtila och sakliga polemiska medel. Och det beror långt mer på deciderat vägval än på det gångna decenniets allmänna kulturkritiska klimat, hur nu *det* har varit.

Grundarna av tidskriften, redaktörstrion Anders Ramsay, Bo Svensson och Brutus Östling, valde namnet ”*res publica*, allmänhetens sak, offentlighetens sak t. skilln. fr. *res privata*, den enskildes sak”, för att understryka dess karaktär av offentligt forum och värna en ”offentlighetsprincip ’i vilken medborgarna besitter ett från statliga ingrepp fritt personlighetsområde.’” Utbytet av argument blir i sådana sammanhang viktigare än utflödet av aggression. Därmed inte sagt att det skulle saknas skäl till aggressiv sorg inför de mentala tillstånden inom och utom landets gränser. Läsningen av redaktörernas förord till nr 1/1985 ger anledning till förstämning, när man betänker skuggan av svart humor som lägrat sig över den här målsättningen: ”Vi vill belysa politiken som maktkamp för att om möjligt så småningom vidarebefordra den reellt existerande politiken till museet för fornlämningar.” Ändå måste den förstås fortsätta att gälla, liksom den allmänna uppgiften att kritiskt kommentera den intellektuella samtiden och dess förflutna. Det är svårt att inte skriva satir, men nödvändigt att kunna låta bli.

Efter tio år, 29 volymer och sjutusen sidor kommer nu för första gången ett nummer utan temasektion. Det signalerar ingen nyordning, bara att det rör sig om ett jubileumsnummer. Tanken har varit att samla skarpsinniga artiklar som kastar nytt ljus över *Res Publicas* tidigare teman och favorittänkare, både sådana som vi haft ett gott öga till och sådana som vi lånat vårt öra. Den minnesgode läsaren kommer snart att märka hur tankegångar från numren om *Nietzsche* (5/6), *Georges Bataille* (18), *Karl Kraus* (19), *Jung och nazismen* (21), *Retorik* (24), *Liberalism och kommunitarism* (27) och *Filosoferna och erotikerna* (28) får ny innebörd och aktualitet. Och i *Speaker's corner* fortsätter diskussionerna om de Sade och retrogardismen.

Dessutom introduceras här en sektion med *Samlade dikter* som är tänkt att bli ett återkommande inslag, med nyskriven poesi av såväl intressanta debutanter som några av våra mest framträdande poeter. En av dem, Catharina Rysten, medverkar också i egenskap av bildkonstnär. Läsaren uppmanas ta sin fantasi och hennes omslagsbild till hjälp för att föreställa sig det suggestiva färgspel som går förlorat i tidskriftens svartvita reproduktioner.

Anders Mortensen

Not: Emblemet på den föregående sidan har tecknats av © Hans Lindström.

LARS TRÄGÅRDH

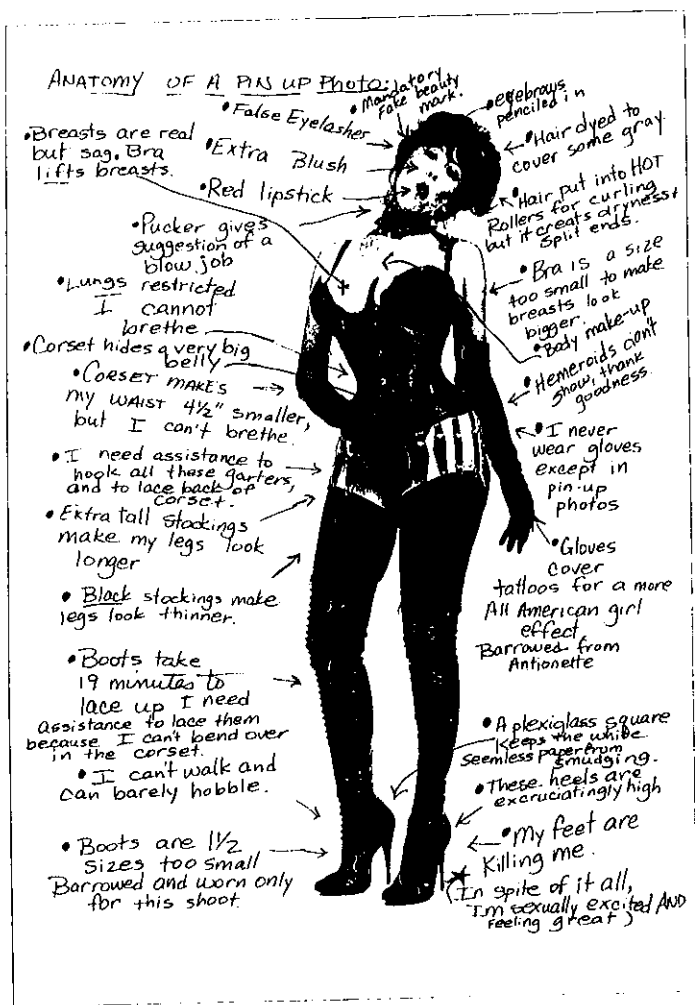
Bortom det sociala kontraktet

Den suveräna människan och erotikens hemlighet

Pornografin har under senare tid kommit att bli ett hett ämne bland såväl feminister som historiker.¹ Bland de förra har debatten mellan antiporr-feminister och de som prisat erotikerna i alla dess polymorfiskt perversa former framstått som den kanske mest vitala inom feminismen under det senaste decenniet. Antiporraktivister, med Catharine MacKinnon och Andrea Dworkin i spetsen, har analyserat pornografin som uttryck för ”sexuell terrorism” och så kallade ”våldtäktskulturer.”² Porr är teorin, våldtäkten handlingen, har det hetat. Dessa feminister har bemötts av dem – Linda Williams, Lynne Segal och Anne McClintock, för att nämna ett fåtal – som inte bara vänt sig mot försöken att inskränka yttrandefriheten och ifrågasatt påståenden om att pornografin skulle inspirera till våld, utan även gett sig in i en intressant och fruktbar forskning kring erotikens väsen.³

Enligt dessa feminister visar en närmare analys av både porren och prostitutionen att erotikens värld undflyr enkla generaliseringar i termer av mansdominans och våld. Sålunda har till exempel McClintock med eftertryck kunnat visa att den utan all jämförelse vanligaste typen av sadomasochism som män betalar för är extravaganta former av underkastelse.⁴ Likaså florerar inom pornografin erotiska fantasier som svärigen låter sig fångas i de gängse mallarna för heterosexuella man-kvinna-relationer: Hur ska vi tolka transvestit- och s.k. *she-male*-porr som tycks bygga på ett begär bland män att identifiera sig med kvinnan?⁵

Samtidigt har historikernas sammanställning och analys av upplysningstidens pornografiska litteratur vidgat vår förståelse av den franska revolutionens etiologi. Sålunda har bl.a. Robert Darnton och Lynn Hunt visat på det nära sambandet mellan den för-revolutionära tidens pornografi och de politiskt subversiva skifterna.⁶ Båda genrererna hamnade symptomatiskt nog under den gemensamma rubriken ”filosofi,” vilken för förläggare, bokförsäljare och kun-

"Anatomy of a Pin-up Photo" (1991), av/med Annie Sprinkle. "Post Porn Modernist". Ur Dirty Looks. Women, Pornography, Power.

der fungerade som ett kodord för all slags censurerad, förbjuden litteratur. Av detta har slutsatsen dragits att pornografin haft en politisk funktion; den underminerade den absoluta monarkin genom att skandalisera Kungen. Men utan att fränkänna pornografin dess politiska dimension måste man nog ändå invända att denna inriktning tenderar att averotisera texterna och tolka dem i närmast allegoriska termer; många av analyserna som presterats i denna anda är också märkvärdigt blodlösa med tanke på ämnet.

Lika väl som Dworkin och MacKinnons analys reducerar porren till en fråga om (manligt) våld, reducerar dessa historiker väl snabbt erotiken till en fråga om politik. Istället kan man, menar jag, vända på relationen och fruktbart tolka revolutioner, revolter, upplopp, och attentat i termer av upphetsning, transgression, erotik. Men jag rusar överilat iväg mot en av denna artikels slutsatser. Låt oss ta ett steg tillbaka och ställa frågan: om pornografin inte i grunden eller ens primärt handlar om manlig dominans eller kamouflerad politik, vad handlar den då om?

Mycket av det som skrivits om sex och erotik är vilseledande därför att det uttrycker en längtan efter "ren" erotik, bortom smuts och våld. Den klassiska idén om en "sexuell frigörelse" från "victoriansk repression" – typisk för RFSU:s sexliberalism – bygger på föreställningen att bortom den förvrängda och förtryckta sexualiteten finns en sund och ömsint sexualitet, förenlig med folkhemmets harmoniska solidaritet i stort. Ofta uppfattas denna finare sexualitet dessutom som mer "kvinnlig." Porren sägs vara ett uttryck för manlig, "djurisk" sexualitet. Detta synsätt leder lätt över till en moderniserad version av den gamla uppfattningen om kvinnan som mindre driven av sexuella begär än mannen. Det ger också upphov till den omhuldade men felaktiga tankegången att man skulle kunna skilja den "konstnärliga" erotiska litteraturen – på engelska *erotica* – från lågkulturens porr.⁷ Men, som Carol Clover, en av de amerikanska anti-antiporr-feministerna, skriver: "vad är *erotica* [...] annat än en genre som berör oss mindre?"⁸ Det vill säga, i den mån som dessa texter lyckas uppnå finkulturell status, i samma mån misslyckas de ofast med att fungera erotiskt, det vill säga, med att upphetsa.

Snarare är det så att de tuffa, traditionella försvararna av censur och kontroll i grunden har rätt. Som den amerikanska högsta domstolsledamoten Felix Frankfurter uttryckte det 1959: porr handlar om omoral, "en ondska mot vilken staten har rätt att skydda sig."⁹ På denna punkt möts alltså högsta domstolen och markis de Sade – som menade att "brottet är lustans själ" – i rörande enighet. Eller annorlunda uttryckt: längtan efter den laglydiga erotikens definitionsmässigt dömd på förhand. Varje steg mot avkriminalisering är samtidigt ett steg mot averotisering.

Den som kanske mer än någon annan har försökt förstå erotikens väsen ur detta perspektiv är den franske författaren Georges Bataille. För att begripa sambanden mellan arbete och erotik, mellan erotik och krig, mellan erotik och brottslighet, är det nödvändigt, skriver Bataille, att "tvinga fram erotikens hemligheter."¹⁰ Inspirerad av den klassiska antropologen Marcel Mauss utgår han – liksom Claude Levi-Strauss – från teorin om "gåvan" när han söker fånga människans essens. Mauss essä om Gåvan har kommit att bli en av antropologins mest inflytelserika texter och för att förstå Batailles analys av erotikens väsen är det nödvändigt att först beakta Mauss ursprungliga teori.¹¹

För Mauss ingick tankefiguren i en kritik av den då anstormande individualistiska kapitalismens. Han sökte visa att socialismen – vilken han stödde – inte framför allt handlade om en utopisk, progressiv ideologi utan snarare om ett återvändande till ursprunget, till solidaritetens lag, baserad på det primitiva samhällets grundläggande moraliska och ekonomiska princip: gåvoutbytet. Enligt Mauss led mänskligheten av effekterna av en omvänd moralisk evolution; från den fullständigt sociala – och därför moraliskt överlägsna – primitiva människan till den individualistiska, moderna människan med sin kommersiella moral. I det här perspektivet såg han i socialismen hoppet om människans frälsning från den brutaliserande individualismen. I denna skulle hon återfinna glädjen i givandet och så knyta an till den eviga, ursprungliga, elementära moralen, det han kallade de "totala prestationernas system," den visa regel som hade "genomsyrat hela den mänskliga utvecklingen." Det vore, skrev han,

det bästa för oss om vi också antog den som handlingsmönster och gick utanför oss själva och betraktade plikten att ge som en frihet, för i detta ligger ingen risk.¹²

Med andra ord tjänade denna teori om det primitiva samhället som ett argument för den socialistiska teorin om den "positiva friheten", enligt vilken individuell lycka endast kan infrias inom ramen för social harmoni.

Som vi ska se kom Bataille att vända upp och ner på denna teori; om Mauss såg Gåvan som socialismens centrala metafor, så intresserade sig Bataille för motståndet som var underförstått i denna durkheimska betoning av det socialas primat: begäret efter excess, oordning, individuell suveränitet. Men för att bäst förstå Batailles subversiva omtolkning av Mauss fordras att vi även tar Levi-Strauss i beaktande. För den senare tjänade Gåvan som utgångspunkt i hans teorier om de elementära djupstrukturerna; människans essens uttrycks enligt Levi-Strauss i förbudet mot incest och i gåvan av kvinnan, det vill säga,

i påbudet om giftermål utanför den egna gruppen. Sålunda, skriver Levi-Strauss, är incestförbudet den centrala interventionen, det fundamentala steget; det universella förbudet mot incest sammanfaller med övergången från natur till kultur.¹³

Gåvan är i denna teoribildning en handling som förnekar den djuriska driften efter omedelbar, reservationslös tillfredsställelse. Poängen är inte – vilket kanske måste betonas i dessa politiskt korrekta tider – att det är "kvinnan" som är "gåvan" i denna ursprungsmyt, utan att det sociala kontraktet bygger på ett förnekande av den naturliga, djuriska driften. Denna förnekelse skapar, argumenterar Bataille, ett säreget, specifikt "mänskligt klimat", i vilket den djuriska sexualiteten förvandlas till den mänskliga erotiken. Med uppbrottet från naturen följer nämligen fasan för menstruationen, avföringen och sexualiteten. De många olika renlighetsföreskrifterna, vilkas syfte är att distansera människan från hennes djuriskhet, blir i Batailles analys inget mindre än ett människans skapande av människan.

Men fasan och avskyn gömmer också en ambivalens. Från första början finns revolten där: förnekandet av det naturliga skapar samtidigt nya begär. Denna spänning mellan Gåvans sociala imperativ och de anti-sociala, destruktiva drifterna hos den individuella människan noterades redan av både Mauss och Levi-Strauss. Enligt Mauss var det genom att ställa förnuftet mot känslan och viljan till fred mot krigets exalterade vansinne som människor lyckades ersätta krig, isolering och stagnation med allianser, gåvor och handel.¹⁴ Och Levi-Strauss funderade i samma anda på hur den värld skulle se ut i vilken Gåvan förkasta-

des, i vilken individen frigjordes från utbytesfördragens civiliserande bojar:

In i våra dagar har människan alltid drömt om att fånga och fixera det flyktiga ögonblick då man kunde tillåta sig tro att utbytets lag kunde gäckas, att man kunde förtjäna utan att förlora, njuta utan att dela med sig [...] ett himmelrike där kvinnor inte längre byts, ett alltid lika ouppnåeligt förflutet eller vardande där man kan njuta av fröjderna som för evigt har förnekats den sociala människan, till en värld där man kan *hålla sig för sig själv*.¹⁵

Det vill säga, Levi-Strauss var väl medveten om att tabuet och begäret att bryta detsamma samexisterade, ja måste samexistera. Men Levi-Strauss utforskade inte denna fråga om begäret att bryta det sociala kontraktet, eftersom hans primära intresse var att beskriva de permanenta strukturer som följde ur årtlydandet av incesttabuets påbud. Analysen av den asociala människan som – i Levi-Strauss ordvändning – håller sig för sig själv, blev istället Batailles domän.

Bataille ställer – i *Den fördömda delen* – ”människan-i-sig-själv” mot det han kallar den ”servila människan.” Den senare är insparad i en värld av nyttighetstänkande, ordning, produktivt arbete, laglydighet; den servila människan är den sociala, samhälleliga människan. Människan-i-sig-själv är istället den *suveräna* människan som brutit det sociala kontraktet och lever i en värld bortom nyttighet, i en värld av oordning, förstörelse, brott, lättja, erotik och gränslös och meningslös konsumtion.

Batailles syfte är att visa absurditeten i ett system där allt och alla tjänar och

ingen är suverän. Han ställer därför den ändamålslösa erotikens mot utilitarianismens servila nyttighet:

Därför kommer ingen att kunna växla från erotikens bestämt uttalade suveräna natur till dess tänkbara nyttighet. Den reproduktiva sexualiteten är åtminstone bra för något, men erotiken... Här står vi uppenbarligen inför en suverän form, som *inte kan tjäna något syfte*.¹⁶

Bataille är dock inte ute efter att ursäkta erotikens utan efter att visa hur det erotiska ögonblicket ytterst är ett speciellt rent uttryck för vår mänsklighet. Och även hans resonemang leder, i likhet med Mauss' och Levi-Strauss', fram till Gåvan: ”Vi bör inte förvånas över att gåvans princip, som är den allmänna verksamhetens drivkraft, ligger till grund för den sexuella aktiviteten.”¹⁷ Han håller med Levi-Strauss om att incestförbudet har mindre att göra med förbudet att gifta sig med systrar, mödrar och döttrar än med påbudet att ge dem till andra. Det är i samklang med den höga lagen om gåvan som incesttabuet måste förstås.

Som vi tidigare noterade betonar Bataille att i samma ögonblick som gåvan å ena sidan konstituerar det sociala kontraktet, så skapar den, å den andra, förutsättningarna för de erotiska begärens. Men dessa begär innebär inte en återgång till en för alltid förlorad oskyldig, själlös, slö djuriskhet. Erotiken – över-skridandet, brottet, excessen – handlar, skriver Bataille, ”inte om människans återvändande till sina spyor, utan om ytterst om det motsatta, om höjdpunkten i en rörelse mot autonomi, det vill säga, mot människan-i-sig-själv,” den suveräna människan.¹⁸ Den erotiska transgressionen bekräftar gåvans lag, uttrycker respekt för tabuet, i samma ögonblick som den bryter mot dem. Det vill säga, erotik består inte i en återgång till ett primitivt, djuriskt tillstånd, utan utgör ett sublimalt uttryck för mänsklighet.

Den servila människan är förvisso lika mänsklig som den suveräna – båda är konstituerade i tabuet – det är bara det att de lever på motsatta sidor av det sociala kontraktet. Skillanden är att endast den suveräna människan förmår att – i det erotiska ögonblicket – beröra det Gudomliga, det Mirakulösa, det Heliga. Begrunda, ber oss Bataille, arbetaren som använder sina bittert förtjänade slantar till att köpa ett glas vin, vilket han dricker, inte för att styrka sig, utan i hopp om att undfly den nyttiga nödvändighet som är arbetets princip:

Om det bjuder arbetaren att ta sig ett glas är det, som jag ser saken, *väsentligen* därför att det i vinet han dricker uppstår ett element av *mirakulös* arom, som just är suveränitetens essens. Det är inte mycket, men åtminstone skänker honom vinglasets *för en kort stund* den *mirakulösa* upplevelsen av att världen står till hans förfogande.¹⁹

När Kinseys första undersökningar av amerikanernas sexualvanor kom på 50-talet kunde Bataille belåtet konstatera att de bekräftade hans teser: sambandet mellan arbete och erotik var negativt. De som oftast fick orgasmer var brottslingar, följda i ordning av arbetare, lägre tjänstemen och sist ledande tjänstemen och företagare.²⁰ Endast den översta, aristokratiska eliten bröt mot detta mönster. Men som Bataille elakt påpekade: vad är överklassen annat än ett särskilt lyckosamt gäng av banditer?²¹

Det centrala i erotiken är alltså tabuföreställningen och överträdelsen. Varje nytt förbud sammanfaller med en dold motsvarighet: en ny erotisk zon. I den moderna välfärdsstaten – med dess accelererande besatthet av att tvinga på medborgarna hälsa, dygd och välfärd – har detta inneburit en multiplicering av de erotiska möjligheterna, en guldgruva för dem som forskar i – eller lever ut – perversionernas mångfald.

Som vi konstaterade inledningsvis har historiker också noterat sambandet mellan politik och erotik. Men om vi tar Batailles analys på allvar så handlar detta samband inte om politik i dess vardagliga, konstruktiva form. Snarare är det så att politiska handlingar är erotiska endast då de är destruktiva, asociala: då de bryter det sociala kontraktet, då de är uttryck för individuell suveränitet. Detta intima samband mellan makt och motstånd, å ena sidan, och tabu och transgression, å den andra, har vidare utforskats av Michel Foucault, Batailles främste lärjunge.

Suveränitetens essens

Foucault visade både genom sitt sätt att leva och i sina böcker att det är i maktspellet som erotikens blossar upp. Som han konstaterar i *Sexualitetens historia*: njutning och makt upphäver eller motverkar inte varandra, de uppsöker, täcker och förstärker varandra. De är sammanflätade i komplicerade upphetsnings- och uppretningsrelationer. Inspirerad av Bataille såg Foucault transgressionen som det centrala begreppet. Precis som tabuet gör överträdelsen möjlig, är det makten som möjliggör motståndet. För Foucault öppnade denna koppling mellan makt, tabu och kropp för en motsvarande sammanlänkning av motstånd, överträdelse och njutning. Sambandet mellan makt och njutning var för Foucault speciellt uppenbar i den perverterade sexualiteteten, i Batailles erotik, som erbjöd rikliga tillfällen till det som Foucault kallade "gränsupplevelser". I den moderna välfärdsstaten, med dess decentraliserade system av normaliserande mikromakter, fann Foucault ett outtömligt förråd av erotiska möjligheter:

aldrig har det funnits fler maktcentra; aldrig mer påtaglig och glädjedödande hänsynsfullhet; aldrig så dynamiska förbindelser och kontaktnät; aldrig har det funnits fler drivhus för spridning av tändved att uppelda njutningarnas styrka och makternas envisa egensinnighet

Foucaults Bataille-inspirerade perspektiv, i vilket tabu och njutning utgör ett symbiotiskt par, gjorde honom misstänksam mot facila idéer om tolerans och frigörelse. Han motsatte sig vissa former av *gay liberation* för att de tenderade till att vilja "normalisera" homosexualiteten, att tämja den och beröva den dess kriminella status. När han en gång tillfrågades av en ung man om sitt förhållande till rörelsen, svarade han att "mitt arbete har inget att göra med gay liberation" och fortsatte sedan:

Du tror kanske inte på det här, men jag gillade faktiskt situationen före gay liberation, då allt var mer fördolt. Det var som ett underjordiskt broderskap, spännande och lite farligt. Vänskap betydde mycket, den byggde på stor tillit, vi försvarade varandra, vi stod i förbund med varandra genom hemliga koder.²³

Foucaults bataillska förhållande till makt och njutning förklarar också hans lätt enigmatiska uttalande om att "där det finns makt finns det motstånd," och vidare bör det klargöra varför den ofta förekommande tolkningen av Foucaults maktlära som pessimistisk missar poängen i hans analys. Visserligen skriver Foucault att makten finns överallt, vilket föranlett exempelvis Edward Said att uppfatta denna som oemotståndlig och ohejdbar. Men läser man vidare visar

det sig att Foucault likväl ser möjligheter till motstånd "överallt." Bakom Foucaults dramatiska bild av den moderna epokens subtrila, allseende och lömska normaliserande makt, symboliserad av Benthams Panopticon, döljer sig en värld av anarki, revolt, motstånd och erotik. Om dessa pessimistiska uttolkare av Foucault "läste" hans liv likväl som hans böcker vore det än mer synligt.

Foucault har, sin historiska ansats till trots, från Bataille tagit över ett antropologiskt perspektiv på makten och erotikens villkor. Styrkan med denna utgångspunkt är att den tillåter ett direkt, omedelbart engagemang med den erotiska upplevelsen på dess mest essentiella och eviga nivå. Begäret efter suveränitet som Bataille skriver om, eller jakten efter gränsupplevelser som Foucault talar om, tar sig givetvis skiftande, historiskt specifika former – som de båda, och speciellt Foucault, också beskriver – men den grundläggande spänningen förblir densamma. Via Gåvan och det sociala kontraktet föds den klassiska konflikten inom oss: den servile dr Jekyll mot den suveräne mr Hyde. Den goda viljan, längtan efter erotikens förlösning i kärlek och harmoni, kan bara leda till hyckleri och leda.

Noter

- 1 Detta är en längre och omarbetad version av "Nya förbud föder nya erotiska zoner" som publicerades i *Dagens Nyheter* 16/2 1995.
- 2 Se: Dianne Herman, "The Rape Culture" i J. Freeman (red.), *Women: A Feminist Perspective*, Mayfield 1989 samt Carole Sheffield, "Sexual Terrorism" i samma antologi.
- 3 Litteraturen på båda sidor av denna debatt är omfattande. För några bra antologier i vilka de flesta av huvuddebattörerna och forskarna deltar se: Lynne Segal och Mary McIntosh (red.), *Sex Exposed*, New Brunswick 1993, Pamela Church Gibson och Roma Gibson (red.), *Dirty Looks*, London 1993 samt Diana E.H. Russell (red.), *Making Violence Sexy*, New York 1993. Den senare volymen innehåller artiklar av antiporrtaktivisterna; de förra utgåvorna representerar den andra sidan.
- 4 Anne McClintock, "Maid to Order: Commercial S/M and Gender Power" i *Dirty Looks*.
- 5 För en bra kritik av vad hon kallar en "monolithic understanding of pornography" se Carol Clovers introduktion till *Dirty Looks*.
- 6 Lynn Hunt, *The Invention of Pornography*, New York 1993, Robert Darnton, *The Forbidden Bestsellers & Pre-Revolution France* och *The Corpus of Clandestine Literature in France 1769–1789*, båda New York 1995.
- 7 Därmed inte sagt att det inte finns bra och dålig pornografi precis på samma sätt som inom andra litterära genrer. Men då pornografisk litteratur sällan, för att inte säga aldrig, recenseras på exempelvis Dagens Nyheters kultursida, är det en kritisk diskurs som i stort sätt saknas. Vad som återstår är Tystnad och Fördömande samt just dessa diffusa idéer om legitima, konstnärliga och ytterst ofarliga former.

- 8 Carol Clover, "Introduction" i *Dirty Looks*, s. 3.
- 9 Citerad i Sue Bessmer, "Antiobscenity" i E. Boneparth (red.), *Women, Power and Policy*, Pergamon 1982, s. 169.
- 10 Georges Bataille, *The Accursed Share*, Vol. II & III, New York 1993, s. 17. En del av detta flervolymsverk har kommit ut i svensk översättning som *Den fördömda delen*. Mina referenser är dock hela tiden till den engelska texten.
- 11 Marcel Mauss, *Gåvan*, Uppsala, 1972.
- 12 Mauss, s. 92.
- 13 Claude Levi-Strauss, *The Elementary Structures of Kinship*, Boston 1967, s. 24 och 32.
- 14 För en diskussion om hur västerländska filosofer satt förnuftet i motsättning till det erotiska begäret, se Mats Rosengren, "Sanningens torpeder" i *Res Publica*, nr 28, 1994.
- 15 Levi-Strauss, 497.
- 16 Bataille, s. 16.
- 17 Bataille, s. 41.
- 18 Bataille, s. 90-91.
- 19 Bataille, s. 199.
- 20 Bataille, *Eroticism*, Calder 1965.
- 21 Bataille, *Eroticism*.
- 22 Citerad i James Miller, *The Passion of Michel Foucault*, New York 1993, s. 273.
- 23 Citerad i Miller, s. 254.